

УДК 343.621

Кирило Олександрович Черевко,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету №1 Харківській національній університет внутрішніх справ.

Kyrylo Cherevko orcid.org/0000-0002-3384-8388

ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ВІД НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ АБОРТУ

Анотація: В тезах доповіді розглянуті основні групи жінок потерпілих від незаконного проведення абортів. Підіймається питання згоди потерпілої на проведення абортів. Розглянута кримінологічна структура особи потерпілого. Соціально –демографічні ознаки потерпілих від незаконного проведення абортів.

Аннотация: В тезисах доклада рассмотрены основные группы женщин пострадавших от незаконного проведения аборта. Поднимается вопрос согласия потерпевшей на проведение аборта. Рассмотрена криминологическая структура личности потерпевшего. Социально-демографические признаки пострадавших от незаконного проведения аборта.

Потерпілий від злочину – це соціальний суб'єкт (фізична чи юридична особа, держава, інше соціальне утворення або суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, що знаходиться під охороною кримінального закону, злочинном заподіюється шкода або створюється загроза заподіяння такої [1, с. 7].

Вважаємо, що характеристика потерпілого від незаконного проведення абортів повинна ґрунтуватися на підставі комплексного кримінально-правового та кримінологічного аналізу. У галузі кримінального права та кримінології окремі аспекти щодо вивчення потерпілого від незаконного проведення абортів розглянуто у роботах таких вчених, як: С.В.Анощенкова, Ю.В. Баулін, О.М. Джужа, П.А. Дубовец, А.А. Жижиленко, М.І. Загородніков, А.Н. Красиков, В.В. Панкратов, Л.А. Лозанович, Є.М. Моїсєєв М.В. Радченко, М.В. Сенаторов, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, М.Д. Шаргородський та ін.

У теорії кримінального права існує декілька класифікації потерпілих від злочинів. Залежно від істотних ознак потерпілого від злочину виділяють три

групи: за соціальною ознакою; за ознакою заподіяної потерпілому шкоди; за ознакою вчиненого щодо нього злочину [1, с. 8].

Враховуючи роль потерпілого у кримінальному праві, слід поставити питання про класифікацію потерпілих, підрозділ їх на певні види. Теоретична мета класифікації полягає у поглибленні знань про її об'єкт, що, в свою чергу, сполучено з необхідністю всебічного підходу до вивчення потерпілого від злочину. Практична доцільність класифікації полягає в правильності застосування норм чинного кримінального закону, виробленню напрямків удосконалення його у подальшому, маючи на увазі права потерпілого [2, с. 191].

1. За соціальною ознакою потерпілі від злочинів поділяються на такі види: фізичні та юридичні особи, держава, інші соціальні утворення, а також суспільство в цілому [1, с. 8]. За соціальною ознакою потерпілою особою від незаконного проведення абортів є лише фізична особа. Ані юридична особа, ані держава, ані інші соціальні утворення не можуть бути потерпілими від цього злочину.

2. За ознаками заподіяної шкоди потерпілому шкоди та вчиненого щодо нього злочину потерпілі від злочинів поділяються на такі види: а) залежно від виду заподіяної шкоди: потерпілі, яким заподіяна фізична шкода; потерпілі, яким заподіяна психічна шкода; потерпілі, яким заподіяна економічна шкода, потерпілі, яким заподіяна організаційна шкода; б) залежно від ступеня заподіяння шкоди: потерпілі, яким заподіяна реальна шкода, потерпілі, щодо яких створена загроза заподіяння реальної шкоди; в) залежно від родового об'єкта злочинів: потерпілі від злочинів проти основ національної безпеки України, потерпілі від злочинів проти життя та здоров'я особи, потерпілі від злочинів проти волі, честі та гідності людини, тощо; г) залежно від тяжкості вчиненого злочину: потерпілі від злочинів невеликої тяжкості, потерпілі від злочинів середньої тяжкості, потерпілі від тяжких злочинів, потерпілі від особливо тяжких злочинів [1, с. 8-9].

Для правомірної кваліфікації ряду злочинів має значення встановлення будь-яких ознак потерпілих: представник влади, жінка в стані вагітності,

організація, яка користується міжнародним захистом тощо. У відповідності із зазначеною підставою, усіх потерпілих слід розділяти на потерпілих із загальними ознаками і потерпілих із спеціальними ознаками [2, с. 193]. Аналіз ст. 134 КК України дає підстави дійти висновку, що потерпілим від цього злочину може бути лише особа, яка наділена спеціальними ознаками, а саме потерпілим може бути лише жінка, яка знаходиться у стані вагітності. Тобто, у даному випадку спеціальною ознакою є стан вагітності.

Питання згоди потерпілого на заподіяння йому смерті в доктрині кримінального права є актуальною й досить широко висвітлена, але найбільші суперечки викликає питання щодо значення згоди потерпілого для кримінальної відповідальності у разі заподіяння тілесних ушкоджень. Невід'ємною ознакою складу злочину, що розглядається, є згода потерпілої на проведення абортів. Проведення абортів – це протиправне штучне переривання вагітності за наявності її згоди на проведення операції. Відповідальність за ст. 134 КК України настає і у тому разі, коли жінка погоджується на переривання вагітності під впливом погроз з боку інших осіб.

За соціально-демографічними ознаками, склад потерпілих становлять лише жінки, які знаходилися у стані вагітності.

Залежності від віку, потерпілі розподіляються таким чином: до 18 років – 29,4%; 19–30 років – 53,7%; понад 31 рік – 16,9%. Загальний середній вік потерпілих осіб від незаконного проведення абортів становить 22 роки. Вважаємо, що перша група є найбільш криміногенною уразливою. Це обумовлюється деякими факторами: 1) загальна акселерація дівчат; 2) процес лібералізації суспільної думки щодо раннього початку статевого життя; 3) експансія засобів масової інформації на свідомість молоді.

Рівень освіти потерпілих від злочину, передбаченого статтею 134 КК, зазвичай середній. Так, незакінчену середню освіту мали 18,9 %; середню – 32,3%; неповну вищу – 37,7 %; вищу – 11,1 %.

На момент вчинення злочину 44,1 % потерпілих не працювало й не навчалось; навчалось – 23,7 %; працювало – 32,2 %. Той факт, що 44,1% жінок

не працювало й не навчало свідчить про те, що потерпілі розраховували на утримання з боку батьків або інших близьких родичів, а також намагалися налагодити особисте життя за рахунок інших осіб.

Згідно з даними, отриманими під час дослідження, серед потерпілих 37,8% замужніх жінок, з них 14,9% вже мали малолітніх дітей, 62,2% - були незамужніми або були розлучені і з них 2,8% вже мали на утриманні неповнолітніх дітей.

Більшість жінок 62,3% характеризувалися у побуті у цілому позитивно, відповідно 37,7% - негативно: вживали алкоголь – 21,7%; мали випадкові статеві зв'язки – 34,8%, у зв'язку з чим знаходилися у стані вагітності; не бажали працювати або навчатися – 37,7%; нерідко покидали місце проживання – 15,3%. Як нами встановлено з матеріалів досудової перевірки у 24,6% випадках були зафіксовані факти подружньої зради з боку потерпілого.

Практична доцільність класифікації та поділу полягає в правильності застосування норм чинного кримінального закону, виробленню напрямків удосконалення його у подальшому, для судово – слідчої практики, маючи на увазі права потерпілого

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. юрид. акад. України. Х., 2005. 20 с.
2. Анощенкова С.В. Уголовно-правовое учение о потерпевшем. М.: Волтерс Клувер, 2006. 191 с.